

Türkiye’de Evrensel Temel Gelire Bakış: Multinomial Lojistik Regresyon Analizinden Kanıtlar

Dilara ÇAKMAKOĞLU*
Nazmiye TEKDEMİR**
Pelin VAROL İYİDOĞAN***

Öz

Alternatif bir sosyal refah programı olarak ortaya çıkan evrensel temel gelir; herhangi bir koşul aranmaksızın toplumun tüm üyelerine, düzenli aralıklarla, bireylerin asgari düzeyde hayatlarını idame ettirmelerine yetecek düzeyde ödeme yapılmasını öngören bir politika önerisidir. Bu çerçevede hazırlanan çalışmanın amacı evrensel temel geliri detaylandırdıktan sonra Türkiye’de evrensel temel gelire bakışı ve bu bakışı etkileyen faktörleri multinomial lojistik regresyon analiziyle ortaya koymaktır. Sonuçlar evrensel temel gelire bakışta sosyo-demografik özelliklerden; cinsiyet, medeni durum, çalışılan işin/iş yerinin statüsü ve yaş faktörünün belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, evrensel temel gelir ve benzeri sosyal yardım politikalarının tasarlanması ve uygulanmasında etkin politikalar geliştirilmesine ışık tutması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel Temel Gelir, Sosyal Refah Programları, Multinomial Lojistik Regresyon

*Arş.Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, dilara.teber@erdogan.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0003-2002-7529>

**Dr.Öğr.Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, nazmiyekirik@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-7292-569X>

***Prof.Dr. Hacettepe Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, pelinv@hacettepe.edu.tr; <https://orcid.org/0000-0002-4632-9130>

Makalenin Gönderilme Tarihi: 19.01.2024

Kabul Tarihi: 28.06.2024

Universal Basic Income Attitude in Türkiye: Evidence from Multinomial Logistic Regression Analysis

Abstract

Universal basic income, which emerged as an alternative social welfare programme, is a policy proposal that envisages that all members of the society should be paid at regular intervals, without any conditions, at a level sufficient for individuals to maintain their lives at a minimum level. The aim of the study prepared within this framework is to elaborate on universal basic income and to reveal the view of universal basic income in Turkey and the factors affecting this view by multinomial logistic regression analysis. The results show that gender, marital status, status of the job/workplace and age are determinant factors among socio-demographic characteristics in the view of universal basic income. These findings are important in terms of shedding light on the development of effective policies in the design and implementation of universal basic income and similar social assistance policies.

Keywords: *Universal Basic Income, Social Welfare Programmes, Multinomial Logistic Regression*

JEL Classification Codes: *P16, H7, H53, C40*

Giriş

Günümüzde uygulanmakta olan sosyal refah programları teknolojik gelişmelerin de yarattığı ivme ile hızla değişmekte olan dünya düzeninde ortaya çıkan yoksulluk ve gelir eşitsizliği sorunlarına cevap bulamamaktadır. Bu durum alternatif çözümlere yönelik arayışların artmasına neden olmuştur. Hızla evrilen ekonomik çerçeve küreselleşme ve otomasyonun da etkisiyle geleneksel istihdam modellerini gittikçe sarsarken mevcut refah politikaları bu değişimlere etkili bir şekilde uyum sağlama noktasında başarısız kalmıştır. Bu bağlamda yeni ekonomik gerçeklere hızla uyum sağlamak amacıyla mevcut sosyal refah programlarının geliştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu noktada alternatif bir çözüm yöntemi olarak sunulan evrensel temel gelir, özellikle son yıllarda ön plana çıkan bir politika önerisi olarak maliye literatüründe yer almaktadır.

Herhangi bir koşul aranmaksızın toplumun tüm üyelerine, düzenli aralıklarla, bireylerin asgari düzeyde hayatlarını idame ettirmelerine yetecek düzeyde ödeme yapılmasını öngören bir politika önerisi olarak karşımıza çıkan evrensel temel gelir fikri, teknolojik gelişmelerin ve yapay zekâ sistemlerinin hâkim olduğu günümüz dünyasında alternatif bir sosyal refah programı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu çerçevede dünya üzerinde pek çok ülkede evrensel temel gelir benzeri çeşitli pilot uygulamalar hayata geçirilmiştir. Nitekim evrensel temel gelir ve benzer bir uygulamanın;

kişilerin eğitimine, kültürel ve sosyal gelişimine daha fazla zaman ayırmasını sağlamak, kişilerin yaşam standartlarını yükselterek toplumsal refahı artırmak, herhangi bir işte çalışmak istemeyen bireylerin yerine daha çok çalışmak isteyen kişilerin işe girmesiyle işgücü piyasalarında verimliliği artırmak veya özellikle kadınlar ve dezavantajlı grupların toplumsal yaşama tutunabilmelerini sağlamak gibi pek çok açıdan faydalı olabileceği beklenmektedir.

Evrensel temel gelirin pek çok olumlu yansımaları olacağı kabul edilse de uygulanabilirliğine ve sonuçlarına yönelik şüpheleri de bünyesinde barındırmaktadır. Örneğin işgücü arzını, gelir eşitsizliğini ve enflasyonu olumsuz yönde etkileyebileceği, finanse edilme problemlerinden kaynaklı olarak ortaya çıkabilecek vergi artışlarının harcanabilir geliri azaltması hatta mevcut refah programlarının yerini alması durumunda yoksulluğu azaltmaktan ziyade daha da arttırması gibi kaygılar da bulunmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada Türkiye’de evrensel temel gelir uygulamasına yönelik bakış açısını etkileyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Nitekim Türkiye’de evrensel temel geliri ele alan ilgili yazın (Kaya; 2019; Beken, 2020; Didinmez, 2022; Sapmaz, 2022; Kahvecioğlu ve Çakmak 2022; Murat ve Şengül, 2023) konuyu ampirik boyutuyla değerlendirmekten ziyade kavramsal ve kuramsal tartışmalara dayanmaktadır. Sınırlı sayıdaki mevcut yazından farklı olarak Türkiye’de evrensel temel gelir yaklaşımına bakışı etkileyen sosyo-demografik faktörlerin anket verileriyle desteklenmesi bu çalışmanın özgün değerini oluşturmaktadır. Çalışmanın bahsedilen amacı çerçevesinde; verilerin analizinde kullanılan sırasız nitel tercih modellerinden multinominal lojistik regresyon analizi bu çalışmayı metodolojik olarak da mevcut literatürden ayırtmaktadır.

Bu çerçevede hazırlanan çalışmamız 3 bölümden oluşmaktadır. İlk olarak evrensel temel gelir literatürüne yönelik kapsamlı bir kavramsal ve teorik çerçeve çizilmiştir. Teorik ve kavramsal çerçeveyi takiben ikinci bölümde; evrensel temel gelire yöneltilen eleştiriler ortaya konulmuştur. Çalışmanın ampirik kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise veri, yöntem ve bulgular sunulmuştur. Son olarak elde edilen veriler ve bulgular ışığında sonuçlar ve çeşitli maliye politikası önerileriyle çalışma tamamlanmıştır.

1. Evrensel Temel Gelir Literatürü: Kavramsal ve Teorik Çerçeve

Evrensel temel gelir herhangi bir koşul aranmaksızın toplumun tüm üyelerine, düzenli aralıklarla, bireylerin asgari düzeyde hayatlarını idame ettirmeleri yetecek düzeyde ödeme yapılmasına yönelik bir politika önerisidir. Van Parijs (2000:2) evrensel temel geliri kısaca, “siyasi bir topluluk tarafından, gelir testi veya çalışma zorunluluğu olmaksızın, bireysel olarak ödenen gelir” olarak tanımlamaktadır. Evrensel temel gelir son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerin de etkisiyle bir ütopyadan giderek artan öneme sahip bir politikaya dönüşmektedir.

Evrensel temel gelir literatüründe farklı uygulama önerileri bulunmakla birlikte tüm çalışmalarda ortak kabul edilen 5 unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi evrensel temel gelirin nakdi oluşuna vurgu yapmaktadır (Van Parijs, 1995; Standing, 2017; Bidadanure, 2019; Hoynes ve Rothstein, 2019; Gentilini vd., 2019). Nakdi ödemelerin bireylere arzu ettikleri alanda harcama özgürlüğü sunması nedeniyle gıda, giyinme, barınma yardımları gibi aynı ödemelerin aksine evrensel temel gelirin nakdi olması gerektiği savunulmaktadır. Evrensel temel gelirin arkasında yatan bireylere gerçek özgürlüğü sunma felsefesi, paternalist devlet yaklaşımına karşı gelmekte ve yoksulların finansal kararlar alırken muhakemeden yoksun olacakları varsayımını eleştirmektedir. Bireylerin finansal özgürlüğe kavuşmadan özgür olamayacaklarını savunmaktadır (Van Parijs, 1995; Van Parijs ve Vanderborght, 2017). Evrensel temel gelir bireylerin bu geliri istedikleri her şekilde harcayabilmelerine imkân vermektedir. Bu özellik evrensel temel gelirin bir diğer özelliği olan koşulsuz olması ile de ilişkilidir. Koşulsuzluğun unsurlarından biri de harcamaların koşulsuz oluşudur. Bunun da en iyi nakdi yardımlar aracılığıyla sağlanabileceği savunulmaktadır. Kişi aldığı ödemeyi eğitim masraflarını karşılamak için ya da tatil yapmak için kullanabilecektir. Nakdi yardımlar aynı yardımlara kıyasla çok daha çeşitli ihtiyacın karşılanmasına olanak vermektedir. Marjinal tüketim eğilimi yüksek olan yoksullara yapılan nakdi ödemelerin piyasaları bozmadan tüketime dönüşeceği ifade edilmektedir. Günümüzde, çeşitli ülkeler ve bölgelerde sosyal yardım programları kapsamında nakdi yardımlar verilmektedir.

Evrensel temel gelirin ikinci özelliği doğrudan bireylere ödeniyor olmasıdır (Painter ve Thoung, 2015; Van Parijs, 2018; Bidadanure, 2019, Mays, 2020; Bastagli, 2020). Günümüzde çoğu programdan faydalanabilmek için hane halkı değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Hane halkı statüsü gözetilerek yapılan yardımlar haneye giren gelirin hane halkı tarafından eşit ve adil bir şekilde paylaşılacağı varsaymaktadır; ancak bu varsayım gerçeği yansıtmaktan uzaktır. Aynı zamanda haneye yapılan ödemelerde ailedeki kişi sayısı arttıkça bireylerin payına daha az devlet yardımı düşmektedir. Evrensel temel gelirin bireylere ödenmesi bu tür bir ayrımcılığın da önüne geçmeyi hedeflemektedir (Standing, 2020:21).

Evrensel temel gelirin üçüncü özelliği koşulsuz oluşudur. Evrensel temel gelirden faydalanmak için bireylerin gelir düzeyine, harcamalarına, davranışlarına bakılmaz (Rosetti vd., 2020; Painter ve Thoung, 2015; De Wispelaere ve Stirton, 2004). Evrensel temel geliri benzersiz yapan bu özelliğidir. Bireyler sosyal yardıma muhtaç olduğunu, gelir seviyelerini arttırmak için elinden geleni yaptıklarını veya bir işte çalışamayacak durumda olduklarını ispatlamak zorunda değildir. Kimsenin belirli bir yaşam standardının altına düşmemesi gerektiği savunulmaktadır. Bununla birlikte gelir yoklamalarının keyfi ve gayri adil olduğu iddia edilmektedir. Bireyler; gelir düzeyi ne olursa olsun evrensel temel gelirden faydalanacaktır. Çalışma şartına bağlı yardımların istenmeden de olsa bir sömürü aracı haline

gelebileceği bununla birlikte insanların sosyal yardımları kaybetmekten endişe ettikleri için daha düşük ücretleri kabul etmek zorunda kalabilecekleri ifade edilmektedir. Evrensel temel gelirden herhangi bir koşul olmadığı için böyle bir tehlikenin oluşmayacağı, bu nedenle insanların onur kırıcı işleri kabul etme zorunluluğu olmayacağı savunulmaktadır. Ayrıca insanlara daha az kazandıran ama kendilerine daha çekici gelen işleri kabul etme özgürlüğünü de verecektir (Van Parijs ve Vanderborght, 2017:22). Evrensel temel gelir savunucuları bireylerin yapılacak ödemeleri “sorumluzca” harcayacağını varsayımına karşı çıkmakta, dahası harcamaların sorumluluk bilinci ile yapılıp yapılmadığıyla da ilgilenmemektedir. Bu nedenle harcamalara yönelik bir koşul şartı da getirilmemiştir. Bu görüşü savunanlar paternalizme, özellikle de devlet paternalizmine şiddetle karşı durmaktadır.

Evrensel temel gelirin dördüncü özelliği kapsayıcı oluşudur. Evrensel temel gelir toplumun sadece en yoksul kesiminin ya da en yardıma muhtaç kesiminin refahını arttırmayı hedeflememektedir (McDonough ve Morales, 2019; Bidadanure, 2019; Ghatak ve Maniquet, 2019). Çocuklara daha az miktarda ödeme yapılması gerekliliğini savunan yaklaşımlar bulunsada toplumdaki tüm yetişkin bireyler bu programa dahil edilecektir. Bazı insanlar sosyal yardım almayı onur kırıcı buldukları ve etiketlenmekten çekindikleri için sosyal yardım programlarına başvurmamaktadır. Evrensel temel gelirin toplumdaki tüm bireyleri kapsayıcılığı sayesinde daha fazla yoksul insana ulaşabileceği savunulmaktadır. Bireylerin elde ettiği herhangi bir kazanç net gelirlerini arttırmaya yarayacağı için evrensel temel gelirin doğasında yoksulluk veya işsizlik tuzağının olmadığı ifade edilmektedir (Van Parijs ve Vanderborght, 2017:19). Chancel vd. (2022:27) tarafından hazırlanan 2022 Dünya Eşitsizlik Raporuna göre küresel düzlemde 2021 yılında nüfusun en çok kazanan %10'unun kişi başı aylık geliri 7300 euro iken en düşük gelire sahip ve dünya nüfusunun yarısını oluşturan %50'lik kesimin kişi başı aylık geliri 230 eurodur. Bu rakamlar küresel servetin nüfusa oranla oldukça az sayıda kişinin elinde toplandığını göstermektedir. Nüfusun büyük kesimi orta ve alt gelir grubunda iken evrensel temel geliri “hak etmediği” halde faydalanacak olanların sayısının nispeten önemsiz düzeyde kalacağını ifade etmek mümkündür. Artan oranlı vergi sisteminin etkin işleyişinin sağlanmasıyla yüksek gelir grubuna ödenen payın dolaylı olarak tekrar geri alınabileceği, dahası evrensel temel gelirden gelir düzeyi yüksek bireylerin de faydalanmasının maliyetinin, gelir düzeyinin tespit ve takibi için gerekli sistemin oluşturulması ve sürdürülmesinin maliyetinden daha düşük olacağı ifade edilmektedir. Son olarak evrensel temel gelir savunucuları, bireylerin her koşulda, hayatlarını asgari düzeyde idame ettirmelerini sağlayacak bir gelir garantilerinin olacağı güvencesine sahip olmaları gerektiğini savunmaktadır; hatta bunu temel bir hak olarak görmektedir.

Evrensel temel gelirin beşinci özelliği düzenli aralıklarla ödenmesidir. Bu ödemelerin genellikle aylık olarak yapılması önerilmektedir (Leff, 2019; Guerendiain-Gabás vd., 2024). Burada önemli olan nokta bireylerin, herhangi

bir başvuruda bulunmasına gerek olmaksızın ne zaman ne şekilde ödeme alacağını biliyor olmasıdır. Hedeflenen toplumsal refaha erişimi sağlamada evrensel temel gelir ödemelerinde öngörülebilirlik önemli bir unsurdur (Bidadanure, 2014). Aynı zamanda evrensel temel gelir geri alınamaz ve haczedilemez bir ödemedir. Nitekim evrensel temel gelir güvencesinin ancak bu şekilde bir hak olarak garanti altına alınabileceği savunulmaktadır.

Yukarıda bahsedilen beş temel özellikle karakterize edilen evrensel temel gelir, refah devleti yazınında önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Refah devletleri bir yandan yavaşlayan ekonomik büyüme ve artan sosyal harcamalardan kaynaklanan mali baskılarla mücadele ederken diğer yandan yaşanan demografik ve yapısal dönüşüm, bilgi teknolojisi ve bilgisayarlaşmanın neden olduğu -ya da olacağı- iş kayıpları ile de mücadele etmektedir. Bu durum politika yapımcıların ve akademisyenlerin refah devleti yardımları sağlamanın yeni yollarını keşfetmelerini zorunlu hale getirmiştir. Bazı teorisyenler mevcut politikaların nasıl iyileştirileceği üzerinde dururken bazıları da mevcut politikaların teknoloji yoğun ekonomik büyüme karşısında ömrünü tamamladığını ve tamamen değiştirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Dahası teknolojik ilerlemelerin işgücü piyasaları üzerindeki potansiyel etkileri konusunu açıklamaya çalışan Schumpeter'in (1942) Yaratıcı Yıkım¹ teorisinin dahi nitelikli işgücünün bile tehdit altında olduğu bu dönüşüm sürecine çözüm sunmakta yetersiz kaldığı tartışılmaktadır. Nitekim bu noktada özellikle vasıfsız emeğe yönelik göz ardı edilemeyecek bir işsizlik tehdidi bulunmaktadır (Elster, 1986; Clark ve Kavanagh, 1996; Winderquist vd., 2013; Ford, 2018; Yang, 2018; Coote ve Yazıcı, 2019). Özetle, günümüzde daha da belirginleşen ekonomik eşitsizlikler neticesinde mevcut ekonomik ve sosyal politikaların sürdürülemez olduğu yönündeki düşünce daha da güçlenmiştir. Bu durum ise yeni bir gelir dağılımı sisteminin inşa edilmesini zorunluluk haline getirmiştir. Bu sorunlar karşısında evrensel temel gelir bazı çalışmalarda mevcut refah devleti politikalarının tamamlayıcısı, diğerlerinde ise bu politikaların yerine geçebilecek bir sistem önerisi olarak öne sürülmektedir (Groot, 2004; McGahey, 2018).

Toplumdaki tüm bireylere düzenli bir gelir sağlama düşüncesi geçmişten günümüze birçok düşünürü meşgul etmiş olsa da içinde bulunduğumuz yüzyıla kadar bu düşünce gerçeklikten kopuk bir hayal olarak görülmüş, çok sert eleştiriler almıştır. Günümüzde de evrensel temel gelirin yoğun eleştirilere maruz kaldığını söylemek mümkündür. Ancak artan gelir eşitsizliği ve adaletsizliğe, yaşanan teknolojik gelişmeler, yapay zekâ ve otomasyon sistemlerindeki gelişmelerden kaynaklanması beklenen kitlesel işsizliklerin

¹Bu teori, yeni bir teknolojinin geliştirilmesiyle piyasa dengesinin bozularak yeni bir dengeye doğru evrilme durumunu açıklamaktadır. Temelde, bu süreçte "yaratım" ve "yıkım" olmak üzere iki önemli unsurdan söz edilmektedir. Schumpeter, inovasyonu yeni kombinasyonlar oluşturmak olarak tanımlar ve bu tanım, eski unsurların ortadan kaldırılmasıyla birlikte yaratım ve yıkımın önemini vurgulamaktadır (Schumpeter, 2012:67). Schumpeter, her ne kadar yeni inovasyonların mevcut sektörlerdeki işleri yok etse de yenilikçi sektörde daha fazla iş yaratılacağını; sonuç olarak, insanların bir süre işsiz kalabileceğini, ancak yeni beceriler kazanırlarsa yeniden istihdam edileceklerini öne sürmüştür (Schumpeter, 2003).

yaratacağı toplumsal kriz endişelerinin eklenmesi evrensel temel gelire olan ilgiyi arttırmıştır (Grose, 2017). Böylelikle evrensel temel gelir son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerin de etkisiyle hayalperest bir öneriden realiteye doğru evrilen bir politika olmaya başlamaktadır. Bu çerçevede evrensel temel gelirin bireysel ve toplumsal sonuçlarını anlamaya yönelik olarak gerek küçük gruplar bazında gerek ülke geneli pilot uygulamalar şeklinde deneyler yürütülmüştür. Küçük gruplara yönelik olarak gerçekleştirilen deneyler kapsamında, sosyal uyum sürecinde zorluk yaşayan bireylere koşulsuz ödemeler yapılmış ve bu ödemelerin bireylerin kişisel gelişimini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır (Bregman, 2016). Ayrıca çeşitli ülkelerde de pilot programlar uygulanmıştır ve uygulanmaya devam etmektedir. Tablo 1’de evrensel temel gelirin uygulanmasına dönük ülke örneklerine kısaca değinilmiştir.

Tablo 1: Dünya Genelinde Evrensel Temel Gelir Uygulama Örnekleri

Ülkeler	Başlangıç	Bitiş	Detaylar
Brezilya	2004	Devam ediyor	2004'ten bu yana kademeli olarak uygulanan Bolsa Familia programı, nüfusun %26'sına asgari ücretin yaklaşık 1/5'ine denk gelen aylık bir ödeme sunmaktadır.
Kanada	2017	2018	Ontario'nun Temel Gelir Pilot Projesi, 150.000.000 dolarlık bir bütçe ile 4.000 katılımcıya aylık taksitler halinde tek bir kişi için yıllık 16.989 dolar ve bir çift için yıllık 24.027 dolar vermiştir. 3 yıl sürmesi planlanan proje, seçimlerde iktidarın değişmesi sebebiyle 2018 yılında iptal edilmiştir.
Finlandiya	2016	2018	Deneme programı kapsamında temel işsizlik yardımı alan 2.000 işsiz yetişkine aylık 560 euro hibe verilmiştir. Bu kişiler çalışmaya başlasalar dahi ödeme almaya devam etmiştir. Programın amacı bu tür bir ödemenin işgücü piyasası ve sosyal güvenlik sistemi üzerindeki etkisini analiz etmektir.
Hindistan	2011-06	2012-11	Kadın, erkek ve çocuklardan oluşan 6000 kişilik bir grupta yetişkinlere 200 rupi çocuklar için 100 rupi olacak şekilde aylık ödeme yapılmıştır.
İran	2010	Devam ediyor	İran 2010 yılında ekmek, su, elektrik, ısınma ve yakıt sübvansiyonlarının yerini almak üzere ülke çapında koşulsuz bir nakit transferi programı başlatmıştır. Ortalama bir aile, aylık devlet ödemeleri olarak medyan hane gelirinin %29'unu almıştır. Bazı İranlılar programın çalışmayı

Ülkeler	Başlangıç	Bitiş	Detaylar
			caydırdığını düşündüğü için programın kapsamı daraltılmıştır.
Kenya	2018	Devam ediyor	Kenya'da 2017 yılında kurulan New York merkezli yardım kuruluşu GiveDirectly, 2030 yılına kadar devam edecek bir program başlatmıştır. Programa 295 köyden 14.474 hane dahil edilmiştir. Bu köyler 4 gruba ayrılmıştır. 1. grup hiç yardım almayacaktır. 2. grup 12 yıl boyunca aylık 20 dolar alacaktır. 3. grup 2 yıl boyunca aylık 20 dolar alacaktır. Son olarak 4. gruba 2 yıl boyunca alınacak yardım tek seferde ödenmiştir (Innovations for Poverty Action, 2017).
Namibya	2008	2009	2008 ve 2009 yılları arasında Namibya'nın Otjivero-Omitara bölgesinde yaşayan 60 yaş altı tüm bireylere aylık 100 Namibya doları ödeme sağlanmıştır.
Güney Kore	2016	Devam ediyor	Gençlik Temel Geliri projesi kapsamında 24 yaşındaki kişilere yerel para birimi üzerinden yılda yaklaşık 900 dolar (1 milyon won) ödenmektedir.
Birleşik Krallık	2022	2025	Galler'deki (Birleşik Krallık) pilot program, 18 yaş üstü gençlere iki yıla kadar ayda 1.600 sterlin (2.175 ABD doları) verecek ve daha sonra mali, fiziksel ve duygusal sağlıklarını burs almayanlarla karşılaştıracaktır.
ABD	Birden fazla program		Çeşitli pilot programlar uygulanmakta ve uygulanmaya devam etmektedir. Önemli pilot programlardan biri, 1982'den bu yana eyaletin petrol ve gaz gelirleriyle finanse edilen ve bölge sakinlerine yılda 1.000-2.000 dolar veren Alaska Daimî Fonudur.

Kaynak: World Population Review, 2023.

2. Evrensel Temel Gelire Yönelik Eleştiriler

Evrensel temel gelir ve benzer bir uygulamanın; kişilerin eğitimine, kültürel ve sosyal gelişimine daha fazla zaman ayırmasını sağlaması, kişilerin yaşam standartlarını yükselterek toplumsal refahı artırması, herhangi bir işte çalışmak istemeyen bireylerin yerine daha çok isteyen kişilerin işe girmesiyle işgücü piyasalarında verimliliği artması veya özellikle kadınlar ve dezavantajlı grupların toplumsal yaşama tutunabilmeleri gibi pek çok açıdan fayda sağlayabileceği beklenmektedir. Bu artılarına karşın evrensel temel gelire dönük pek çok eleştiri ve kaygı da mevcuttur. Örneğin üzerinde en çok

durulan hususların başında evrensel temel gelirin finansman problemi gelmektedir. Bu konuda Tcherneva (2019), evrensel temel gelirin mevcut hükümet programlarının yerine bir “ekleni” olarak uygulanması durumunda, sosyal programlara yapılan harcamaların yıllık GSYH'nin %20-35'ine kadar çıkabileceğini ifade etmiştir. Ortiz vd. (2018) tarafından yapılan bir çalışmada evrensel temel gelirin 130 ülke açısından maliyeti hesaplanmıştır. Bu hesaplama iki senaryoya dayanmaktadır. Birinci senaryoda toplumdaki tüm bireylere yoksulluk sınırı miktarında temel gelir transferi yapılması, ikinci senaryoda ise yetişkinlere yoksulluk sınırının tamamı, 15 yaş altı çocuklara ise yarısı kadar transfer yapılması değerlendirilmiştir. Her iki senaryo sonucunda ortaya çıkan maliyetler GSYH'nin yüzdesi cinsinden ifade edilmiştir. Tablo 2’de çalışmanın sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2: Bölge ve Gelir Gruplarına Göre Evrensel Temel Gelir Maliyeti (%GSYH)

Bölge ve Gelir Grubu	maliyet (%GSYH)	
	Senaryo 1	Senaryo 2
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	20,3	17,4
Doğu Asya ve Pasifik	26,2	22,8
Güney Asya	28,0	23,3
Avrupa ve Asya	28,4	25,9
Kuzey Amerika	31,9	29,1
Latin Amerika ve Karayipler	32,3	27,6
Sahraaltı Afrika	62,1	48,8
Düşük gelir	79,1	62,3
Alt orta gelir	28,0	23,1
Üst orta gelir	22,8	19,8
Yüksek gelir	29,9	27,4
Küresel Ortalama	39,4	32,7

Kaynak: Ortiz vd., 2018.

Tablo 2’yi incelediğimizde Sahraaltı Afrika dışındaki bölgelerde evrensel temel gelirin maliyetinin her iki senaryoda da yaklaşık %20 ile %30 aralığında değiştiği görülmektedir. Ancak Sahraaltı Afrika’da bu oran birinci senaryo için %62’ye, ikinci senaryo için %48’e çıkmaktadır. Gelir gruplarına göre yapılan incelemede de benzer sonuç görülmektedir. Orta ve yüksek gelir grubunda evrensel temel gelirin her iki senaryoda maliyeti GSYH’ye oranla %20-%30 arasında değişmekte iken düşük gelir grubunda çok daha yüksektir.

Beklendiği üzere ikinci senaryo birinci senaryodan daha düşük maliyetlidir. Çocuk nüfusunun daha fazla olduğu düşük gelir grubundaki ülkeler ve Güney Asya ve Sahra Altı Afrika bölgelerinde, çocuk nüfusunun yetişkin nüfusa oranı daha yüksek olduğu için iki senaryo arasındaki fark diğerlerine kıyasla daha belirgindir. Yapılan çalışmada düşük gelirli ülkeler için evrensel temel gelirin maliyetinin çok yüksek olduğunu beyan edilmekle birlikte düşük gelirli ülkelerde yoksulluğu ortadan kaldıracak bir evrensel temel gelirin küresel GSYH’nin yalnızca %0,66’sına tekabül ettiği de eklenmektedir. Ülkelere göre sonuçlar evrensel temel gelirin maliyetinin

Moğolistan örneğinde GSYH'nin %3'ü ile Sahraaltı Afrika'daki küçük bir grup ülke için %80'in üzerinde değişebileceğini göstermektedir. Bu farklılık belirlenmiş yoksulluk sınırının farklı tespit edilmesinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de uygulanacak bir evrensel temel gelir transferinin tahmini maliyeti birinci senaryo için GSYH'nin %25,1'i; ikinci senaryo için GSYH'nin %21,9'u olarak hesaplanmıştır (Ortiz vd., 2018).

Evrensel temel gelirin savunucularının temel argümanlarından biri evrensel temel gelirin yoksulluğu azaltacağına yönelik olsa da bu konuda fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Nitekim evrensel temel gelirin yeni vergiler yoluyla finanse edilmesi durumunda harcanabilir geliri azaltmak suretiyle bazı insanların ekonomik durumunu daha da kötüleştirebileceğine yönelik endişeler bulunmaktadır. Dahası, evrensel temel gelirin refah kayıplarına neden olabileceği de tartışılmaktadır. Bazı araştırmacılar gelir testi yapılan programların bütçelerinin evrensel temel gelir bütçesine ayrılması konusuna pek sıcak bakmamaktadır. Örneğin; Greenstein (2017), ABD'nin yalnızca gelir testine tabi programların değiştirilmesiyle finanse edilen bir evrensel temel geliri yürürlüğe koyması durumunda “yoksulluk ve yaşam zorluğundaki artışın çok büyük olacağını” ifade etmiştir. Hoynes ve Rothstein (2019) aynı zamanda “önemli miktarda ek fon sağlanmadığı sürece, mevcut yoksullukla mücadele programlarının bir evrensel temel gelir ile değiştirilmesinin oldukça gerileyici olacağı” sonucuna varmıştır. Acemoğlu (2019), evrensel temel gelire yönelik eleştirisini şu cümlelerle ifade etmiştir: “Evrensel temel gelir uğruna diğer tüm sosyal programları feda etmek berbat bir fikir. Bu tür programlar yaşlıların, çocukların ve engellilerin hassasiyeti gibi belirli sorunları ele almak için var. Çocukların hâlâ aç olduğu ve ciddi sağlık sorunları olanların yeterli bakımdan yoksun kaldığı, çünkü tüm vergi gelirlerinin milyonlar ve milyarlar de dahil olmak üzere her vatandaşa aylık çek gönderilmesine harcadığı bir toplumda yaşadığımızı hayal edin.”

Conesa vd. (2023) tarafından yapılan bir araştırma evrensel temel gelir reformlarının hanelerin büyük çoğunluğu için büyük refah kayıplarına yol açtığını, evrensel temel gelir arttıkça kayıpların da arttığını göstermektedir. Ayrıca, nasıl finanse edildiğine bağlı olarak evrensel temel gelirin sonuçlarında da önemli farklılıklar olduğu görülmüştür. Evrensel temel gelir; gelir vergileriyle finanse edildiğinde sürdürülebilirliği sınırlanmakta ve reformlar çoğunlukla çalışmamayı göze almaya yetecek kadar servete sahip eğitimsiz (üniversite mezunu olmayan) hanelere fayda sağlamaktadır. Buna karşılık, evrensel temel gelir tüketim vergileriyle finanse edildiğinde daha yüksek bir miktarda evrensel temel gelir sürdürülebilir olmakta ve reformlar çoğunlukla eğitimsiz, düşük refah düzeyine sahip genç hanelere fayda sağlamaktadır. Ancak evrensel temel gelirin tüketim vergileriyle finanse edilmesi durumunda reformlardan yararlanan kesim daha azdır. Öte yandan gelişmekte olan ekonomilerde yoksulluğun azalma oranının gelişmiş ülkelerden daha yüksek olduğu (%10,4 puana karşılık %7,5) ve bu açıdan evrensel temel gelirin “azalan fayda”ya sahip olduğu ileri sürülmektedir. Yani,

gelişmekte olan ekonomilerde evrensel temel gelirin yoksulluğu azaltmada daha etkili olduğu, ancak bu etkinin zamanla azaldığı ifade edilmektedir (Francese ve Prady, 2018:15).

Evrensel temel gelirin toplumdaki tüm bireylerin fayda sağlayacağı bir transfer olması en çok eleştirilen özelliklerinden biri olmuş; zenginlerin de bu ödmeden faydalanmasının adaletsiz ve savurganca olduğu yönünde yoğun eleştiriler almıştır. Buna karşın yoksulluk sınırının üzerinde ödenecek bir evrensel temel gelirin gelir eşitsizliğini de azaltabileceği, toplumun en alt gelir grubundaki bireylerin ekonomik fırsatlara daha adil bir şekilde katılabilmelerine olanak sağlayabileceği gibi de bir görüş vardır. Bu durum ise zenginliğin daha eşit dağıtıldığı, daha adil ve daha dengeli bir toplum yaratılmasına yardımcı olabilecektir (Angelov, 2023).

Öte yandan Minsky (1969), evrensel temel gelirin arz artışı sağlamadan satın alma gücünü artıracığı için enflasyona sebep olabileceğini belirtmektedir. Evrensel temel gelir benzeri bazı uygulamaların geçmişte enflasyona sebep olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin İran İslam Cumhuriyeti, yakıt sübvansiyonları yerine hane halkına nakit transferi sağladığı 2010 yılında enflasyonist baskılarla karşılaşmıştır. Öte yandan evrensel temel gelirin maliye politikasının bir diğer amacı olan tam istidam seviyesine ulaşılmasını engelleyeceği yönünde endişeler de bulunmaktadır. Evrensel temel gelir insanların düşük ücretli işleri reddetmelerine veya çalışma saatlerini önemli ölçüde azaltmalarına olanak tanırsa istihdam üzerinde büyük etkileri olabilmektedir. Yani evrensel temel gelire yönelik olumlu görüş, evrensel temel gelirin bireylerin özellikle düşük ücretli ve düşük vasıflı işlerde çalışmak zorunda kalmayacağını sağlayacağından bu işlerde daha fazla teknolojik ikameye yol açılacağını ifade etmektedir. Olumsuz bakış açısı ise bu durumun düşük gelirli çalışanlar için insan sermayesi edinimini azaltacağından, bunun hem bireysel kariyer yolları hem de uzun vadeli üretkenlik üzerinde olumsuz etkiler yaratacağından endişe etmektedir (Wright, 2002; Bastagli, 2019).

Kısaca evrensel temel gelir pek çok avantajı beraberinde getirirse de evrensel temel gelirin uygulanabilirliğine ve sonuçlarına yönelik pek çok kaygı da bulunmaktadır. Bu çerçevede çalışmanın aşağıdaki uygulama bölümünde; evrensel temel gelire yönelik tutumu belirlemek amacıyla katılımcılara “toplumdaki 18 yaş üstü her bireye devlet tarafından düzenli (aylık) sabit miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini makul bulup bulmadıkları” sorulmuştur. Bu noktadan hareketle evrensel temel gelire yönelik tutumun yaş, cinsiyet, ikamet edilen bölge, medeni durum, eğitim düzeyi/mezuniyet derecesi, iş/iş yeri durumu, aylık hane geliri değişkenleri gibi temel sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği multinomial lojistik regresyon modeli ile ekonometrik olarak değerlendirilmektedir.

3. Analiz: Türkiye’de Evrensel Temel Gelir Tutumu

3.1. Veri ve Yöntem

Yukarıda artı ve eksileriyle detaylı olarak ele alınan evrensel temel gelire yönelik Türkiye’deki tutumu ve tutum üzerinde belirleyici sosyo-demografik faktörleri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma² kesitsel-tanımlayıcı formda hazırlanan anket aracılığıyla bir örnekleme ulaşılmıştır. Hedef kitleye ve verilere ulaşabilmek için maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi baz alınmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin seçilme nedeni; incelenen olay veya olguya ilişkin birçok farklılığı kapsayan ana temaların keşfedilmesini ve tanımlanmasını hedefliyor olmasıdır. Bu çerçevede farklı dinamik ve özellikleri yansıtan geniş bir paydaş kitlesiyle çalışabilmek adına Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması temelinde düzey-1’e tekabül eden 12-NUTS bölgesine ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışma grubumuz 504 kişiden³ oluşmaktadır. Bu 12 bölge, 2021 yılı Türkiye İnsani Gelişme Endeksi ortalamasına (0,838) göre iki gruba ayrılmıştır. Türkiye İnsani Gelişme Endeksi ortalamasının (0,838) üzerinde ortalamaya sahip ilk grupta İstanbul Bölgesi-TR1 (52-%10,3), Batı Anadolu Bölgesi-TR5 (105-%20,8), Batı Marmara Bölgesi-TR2 (8-%1,6) ve Doğu Marmara Bölgesi-TR4 (9-%1,8) yer almaktadır. Türkiye İnsani Gelişme Endeksi ortalamasının (0,838) altında ortalamaya sahip ikinci grup ise Ege Bölgesi-TR3 (34-%6,7), Akdeniz Bölgesi-TR6 (76-%15,1), İç Anadolu Bölgesi-TR7 (59-%7), Batı Karadeniz Bölgesi-TR8 (11-%2,2), Doğu Karadeniz Bölgesi-TR9 (111-%22), Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi-TRA (12-%2,4), Ortadoğu Anadolu Bölgesi-TRB (13-%2,6) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi-TRC (14-%2,8)’den oluşmaktadır.

Anket 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm ankete gönüllü katılım onama kısmıdır. İkinci bölüm katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine odaklanmıştır. Üçüncü bölümde ise katılımcıların evrensel temel gelire yönelik tutumları sorgulanmıştır. Bu çerçevede katılımcılara “toplumdaki 18 yaş üstü her bireye devlet tarafından düzenli (aylık) sabit miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini makul bulup bulmadıkları” sorusu yöneltilmiştir. Bu noktadan hareketle evrensel temel gelire yönelik tutumun yaş, cinsiyet, ikamet edilen bölge, medeni durum, eğitim düzeyi-mezuniyet derecesi, iş/iş yeri durumu, aylık hane geliri değişkenleri gibi temel sosyo-demografik özelliklere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği multinomial lojistik regresyon modeli ile ampirik olarak değerlendirilmektedir.

İkiden fazla alternatifte sahip olan ve söz konusu alternatifler arasında herhangi bir sıralama olmayan bir bağımlı değişkenin varlığında sırasız nitel

²Çalışmanın etik onayı Hacettepe Üniversitesi Etik Kurulundan 11 Temmuz 2023 tarihinde E-35853172-200-00002955612 belge numarası ile alınmıştır.

³Örnekleme büyüklüğü hesaplamalarında Cochran ve Yamane’s formüllerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede Cochran formülü ile yapılan hesaplamalarda, maksimum örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında %5 hata ile 385 olarak hesaplanmıştır. Yamane’s formülünde ise maksimum örneklem büyüklüğü %95 güven aralığında %5 hata ile 400 olarak hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğü için baz alınan Türkiye nüfusu 84.780.000’dir.

tercih modellerinin kullanılması uygundur. Bu çerçevede sırasız nitel tercih modellerinden biri olan multinominal lojistik regresyon yöntemi, ikiden fazla kategori içeren ve farklı seçimleri modellemek için kullanılan ikili lojistik regresyon modelinin genelleştirilmiş halidir (Becg ve Gray, 1984:11-12). Multinominal regresyon modelini lojistik regresyon modelinden ayıran en temel özellik farklı seçimlerin karşılaştırılabilirliği olmasıdır. Yani bu yöntemde sırasız bağımlı değişken üzerinde açıklayıcı değişkenlerin oluşturduğu etki eşanlı olarak bütünsel bir bakış açısıyla ele alınmaktadır.

Çok kategorili lojistik regresyon modeli olarak da bilinen multinominal lojistik regresyon doğal sıralaması olmayan sonuçlara sahip kategorik bir bağımlı değişkene sahiptir (Washington vd., 2003; Hosmer vd., 2013). Burada bağımlı değişkeni J adet bir kategoriye sahip olan multinominal lojistik modelin " $J-1$ " adet lojistik regresyon modeline sahip olması gerekmektedir (Long ve Freese, 2006). Bağımlı değişkene ait kategorilerin olasılıkları toplamı Binary'de olduğu gibi " 1 " olmalıdır. Örneğin bağımlı değişken kategori sayısı (D) 3 düzeyli olan çok terimli lojistik regresyonda her bir kategorinin olasılıkları toplamı " 1 " e eşittir.

$$P(D = 0/x) + (D = 1/x) + (D = 2/x) = 1 \quad (1)$$

Kategori sayısı 2'den fazla olan bağımlı değişkenli modellerde karşılaştırma veya çözümlenme yapmak amacıyla öncelikle bir referans kategorisi belirlenmekte; referans kategorisi araştırmacı tarafından isteğe bağlı olarak seçilebilmektedir. Örneğin 0, 1 ve 2 kategoriden oluşan bir bağımlı değişkende referans kategorisi 0 olarak seçilebilmektedir. Dolayısıyla karşılaştırmada 0 ile 1, 0 ile 2'yi karşılaştıran 2 farklı lojistik model elde edilebilmektedir. Dolayısıyla bağımlı değişkeni 3 kategoriye sahip olan bir model için 2 odds oranı hesaplanmakta ve bu odds oranları ile her bir kategori için karşılaştırma yapılmaktadır. Doğrusallık ve normal dağılım varsayımlarının sağlanmasına gerek olmayan multinominal lojistik regresyon modelinde bağımlı değişkeni oluşturan alternatiflerin birbirinden bağımsız olması yapılacak tercihlerde rassal fayda kuramının varlığına işaret etmektedir. Bu çerçevede belirsizliklerinde dikkate alındığı teoride fayda fonksiyonunu aşağıdaki gibi tanımlamak mümkündür (Korkmaz, 2021:227-230):

$$U_{ij} = \sum_{r=1}^R \beta_{jr} X_{ir} + \sum_{s=1}^S \gamma_{is} W_{js} + \varepsilon_{ij} \quad (2)$$

$$r=1,2,\dots,R \quad s=1,2,\dots,S$$

U_{ij} = i.nci bireyin j'inci seçeneği seçimi sonucu elde ettiği fayda

X_{ir} = i.nci bireyin özelliklerini gösteren değişkenlerin değerleri ($r=1,2,\dots,R$)

W_{js} = j'nci bireyin özelliklerini gösteren değişkenlerin değerleri ($s=1,2,\dots,S$)

β_{jr} = j'nci alternatif için r'inci özellikler

γ_{is} = i'nci birey için s'inci özellikler

Denklem 2'yi kısaca aşağıdaki gibi ifade etmek de mümkündür:

$$U_{ij} = Z_{ij} + \varepsilon_{ij} \quad (3)$$

3 numaralı denklemde ε_{ij} hata terimini, Z_{ij} ise fayda fonksiyonunun deterministik kısmını göstermektedir. Alternatiflerin nitelikleri alternatifler arasında farklı ve bireyler arasında da değişiklik göstermektedir. Bireylerin özellikleri ise bireyler arasında farklı olsa da tüm alternatifler için aynıdır. Nitekim fayda ve belirleyicileri arasındaki ilişki tam olmadığı için fayda fonksiyonunda hata terimi (tesadüfi-rassal terim) yer almalıdır. Dolayısıyla rassal fayda modeline göre birey, faydası en yüksek alternatifi seçmek isteyecektir. Tesadüfi fayda modelinden hareketle multinomial logit modeli ise denklem 4'teki gibi ifade etmek mümkündür:

$$p_{ij} = \frac{e^{x_i \beta_j}}{\sum_{j=1}^m e^{x_i \beta_j}} \quad j = 1, 2, \dots, m \quad (4)$$

Multinomial lojistik regresyon modelinde sonuçların açıklanmasında ise fark ve risk oranlarından yararlanılmaktadır. Bunlardan fark oranı alternatifler arasındaki nispi farklılık ve bu farklılığın yönü hakkında bilgi vermektedir. Ancak fark oranı ile ilgili seçeneğe göre, hesaplanan gerçekleşme olasılığı belirlenmemektedir. Bu nedenle multinomial lojistik modelde fark oranı yerine risk oranının kullanımı daha açıklayıcı olmaktadır. Risk oranı (RRR) logaritmik risk oranının ters logaritmasının alınması ile hesaplanmaktadır. Logaritmik risk oranı ise m seçim olasılığının, k seçeneğinin olasılığına oranının logaritmasıdır. Bu çerçevede $j=m$ sonucuna bağlı olan risk oranını denklem 5'teki gibi ifade etmek mümkündür:

$$RRR_m = \frac{P(Y_1=m)}{P(Y_1=k)} = e^{\sum_{r=1}^R (\beta_{mr} - \beta_{kr}) X_{1r}} \quad (5)$$

Bu çerçevede elde edilen bulgular aşağıda yorumlanmaktadır.

3.2. Bulgular

Tablo 3'te çalışma grubundan anketle elde edilen temel bilgiler gösterilmektedir.

Tablo 3: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Evrensel Temel Gelir Algısına Yönelik Frekans Dağılımları

Değişkenler	Evrensel Temel Gelir Algısı (Toplumdaki 18 yaş üzerindeki her bir bireye devlet tarafından düzenli aralıklarla (aylık) sabit bir miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini mantıklı buluyor musunuz?)					
	Evet		Hayır		Kararsızım	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Yaş (N=504)						
19-25 (n=116)	80	26,3	26	18,44	10	16,95
26-40 (n=247)	141	46,4	67	47,51	39	66,1
41-64 (n=135)	80	26,3	46	32,62	9	15,25
65 ve üzeri (n=6)	3	1	2	1,42	1	1,69
Toplam	304	100	141	100	59	100
Cinsiyet (N=504)						
kadın (n=278)	184	60,52	64	45,39	30	50,85
erkek (n=226)	120	39,48	77	54,61	29	49,15
Toplam	304	100	141	100	59	100
Yaşanılan bölge (N=504)						
1.Bölge (n=174)	101	33,22	55	39	18	30,5
2.Bölge (n=330)	203	66,78	86	61	41	69,5
Toplam	304	100	141	100	59	100
Medeni durum (N=504)						
evli (n=275)	152	50	94	66,67	29	49,15
bekar (n=212)	141	46,38	44	31,21	27	45,76
eşinden ayrı/boşanmış (n=17)	11	3,62	3	2,12	3	5,09
Toplam	304	100	141	100	59	100
Eğitim düzeyiniz-bitirilen derece (N=504)						
ilkokul ve altı (n=25)	15	4,93	7	4,96	3	5,08
lise (n=107)	74	24,34	20	14,18	13	22,03
ön lisans (n= 40)	24	7,89	11	7,8	5	8,47
lisans (n=241)	143	47,04	74	52,48	24	40,68
yüksek lisans (n=61)	37	12,17	14	9,93	10	16,95
doktora (n=30)	11	3,62	15	10,64	4	6,78
Toplam	304	100	141	100	59	100
İşyerinizin/işinizin statüsü (N=504)						
çalışmıyorum (n=148)	107	35,2	26	18,44	15	25,42
kamu (n=120)	60	19,74	43	30,5	17	28,82
özel (n=219)	126	41,45	68	48,23	25	42,37
diğer (n=17)	11	3,61	4	2,83	2	3,39
Toplam	304	100	141	100	59	100
Aylık hane geliri (N=504)						
12.000 TL ve altı (n=75)	52	17,11	13	9,22	10	16,95
12.000-25.000 (n=162)	107	35,2	32	22,69	23	38,98
25.000-40.000 (n=131)	78	25,66	40	28,37	13	22,03
40.000-75.000 (n=102)	50	16,45	45	31,91	7	11,86
75.000 ve üzeri (n=34)	17	5,59	11	7,81	6	10,17
Toplam	304	100	141	100	59	100

Tablo 3'te ankete katılan 504 kişinin sosyo-demografik özellikleri evrensel temel gelir algılarıyla ilişkilendirilerek ayrıntılı olarak verilmektedir. Ayrıca tabloda belirtilmeyen bazı hususlara da değinmekte fayda vardır. Ankete katılanlardan 190 kişi daha önce işini kaybettiğini belirtmiştir. Bu kişilerden 102 tanesi kendi isteğiyle işten ayrılırken 8 kişi teknolojik gelişmeler, makineleşme ve yapay zekâ sistemlerinin gelişmesiyle, 80 kişi ise diğer nedenlerle işsiz kaldığını belirtmiştir. Yine ankete katılanlardan 284'ü kendi veya birlikte yaşadığı aile fertlerinden biri için işsizlik kaygısı yaşadığını ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların 178 tanesi mevcut hane gelirlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanma noktasında yeterli olduğunu belirtirken 257'si yeterli olmadığını belirtmiş, 69 kişi ise kararsız kalmıştır.

Bu çerçevede elde edilen veriler ışığında Tablo 3'te frekans dağılımları da verilen sosyo- demografik değişkenlerin evrensel temel gelir algısı üzerindeki etkileri sırasız çoklu nitel tercih modellerinden olan multinomial lojistik regresyon modeli ile sınanmıştır. Sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Multinomial Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

Toplumdaki 18 yaş üzerindeki her bir bireye devlet tarafından düzenli aralıklarla (aylık sabit bir miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini mantıklı buluyor musunuz?)	Katsayı	Standart Hata	Wald Testi	Olasılık	RRR
1-eyet (rk)					
2-hayır					
yaş (rk:19-25)					
26-40	-0,433	0,343	5,954	0,208	0,648
40 ve 40+	-0,305	0,378	0,712	0,419	0,736
cinsiyet (rk: kadın)					
erkek***	0,64	0,236	8,162	0,007	1,897
yaşanılan bölge (rk: 1. Grup)					
2.grup	-0,173	0,233	0,634	0,456	0,84
medeni durum (rk: erkek)					
bekar/eşinden ayrı***	-0,55	0,28	5,003	0,049	0,576
eğitim (rk: lisans altı)					
lisans ve üzeri	0,066	0,277	1,208	0,812	1,068
iş/iş yeri statüsü (rk: işsiz)					
kamu***	0,941	0,356	7,623	0,008	2,564
özel	0,374	0,326	1,349	0,252	1,453
diğer	0,391	0,638	0,528	0,54	1,479
aylık hane geliri (rk: 40.000 TL altı)					
40.000 TL ve üzeri*	0,445	0,258	3,194	0,085	1,561
3-kararsızım					
yaş (rk: 19-25)					
26-40	0,834	0,46	5,954	0,07	2,303
40 ve 40+	0,044	0,552	0,712	0,935	1,045
cinsiyet (rk: kadın)					
erkek***	0,479	0,319	8,162	0,134	1,614
yaşanılan bölge (rk: 1. grup)					
2.grup	0,033	0,325	0,634	0,917	1,034
medeni durum (rk: erkek)					
bekar/eşinden ayrı***	0,199	0,344	5,003	0,562	1,22
eğitim (rk: lisans altı)					
lisans ve üzeri	-0,366	0,367	1,208	0,319	0,693
iş/iş yeri statüsü (rk: işsiz)					
kamu***	0,641	0,473	7,623	0,176	1,898
özel	0,01	0,432	1,349	0,98	1,01
diğer	-0,224	0,853	0,528	0,792	0,798
aylık hane geliri (rk: 40.000 tl altı)					
40.000 tl ve üzeri*	-0,008	0,382	3,194	0,981	0,991
number of obs.			504		
LR χ^2 (20)			48,61		
Prob > χ^2			0,0003		
Pseudo R2			0,0529		
Log Likelihood			-435,54482		

Not: Multinomial lojistik regresyon modelinin geçerliliği olabirlik oran testi ile incelendiğinde; model $\chi^2=48,61$ ve $((\text{Prob} > \chi^2) < 0,05)$ değeri ile anlamlı bulunmuştur. rk; referans alınan temel kategoriye göstermektedir. *** ve * sırasıyla %1 ve %10 düzeyinde anlamlılığa işaret etmektedir.

Öncelikle multinomial lojistik regresyona ait sonuçların yer aldığı Tablo 4 incelendiğinde frekansları düşük olan bazı kategoriler birbirleriyle yakın diğer kategorilerle birleştirilerek tahminlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Buna göre; katılımcı sayısının nispeten düşük olduğu 65 yaş ve üzeri grup bir önceki kategori olan 40 yaş ve üzeri kategorisine, eşinden ayrı/boşanmış grubu bekar kategorisine eklenmiştir. Ayrıca karşılaştırmaları daha basite indirgeyebilmek adına eğitim düzeyi-bitirilen derece lisans düzeyi baz alınarak lisans düzeyinin altı, lisans ve lisans üstü düzey olmak üzere 2 gruba ayrılmıştır. Benzer şekilde aylık hane geliri için de kategoriler 40.000 TL’nin altı, 40.000 TL ve üzeri şeklinde analize dahil edilmiştir.

Ayrıca analizlerde evrensel temel gelirin uygulanabilirliğine yönelik olumlu algı yani evrensel temel gelir fikrini mantıklı buluyor musunuz sorusuna “evet” kriteri, temel kategori olarak seçilmiştir. Sosyo-demografik değişkenlerden ise; yaş için 19-25 yaş grubu, cinsiyet için kadın olma, yaşanılan bölge için Türkiye’ye ait İnsani Kalkınma Endeksi ortalamasının üzerindeki Nuts bölgelerini kapsayan birinci bölgede yaşıyor olmak, medeni durum için evli olmak, eğitim seviyesi için lisans seviyesinin altında eğitim düzeyine sahip olmak, çalışılan işin statüsü için çalışmıyorum seçeneği ve aylık hane geliri için 40.000 TL altı temel kategori olarak seçilmiş ve karşılaştırmalar bu temel kategoriler üzerinden yapılmıştır.

Tablo 4’te yer alan sonuçlar incelendiğinde risk oranlarını ifade eden RRR sütunundaki bütün değerlerin pozitif olduğu görülecektir. Risk oranlarının anlamlı olduğu değişkenlerin etki yönlerini tespit ederken temel modele dönülüp katsayıların (β) işaretine bakılmalıdır. Bu çerçevede “Toplumdaki 18 yaş üzerindeki her bir bireye devlet tarafından düzenli aralıklarla (aylık) sabit bir miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini mantıklı buluyor musunuz?” sorusu için “hayır” kriterinin tercihinde; sosyo-demografik faktörlerden erkek olmanın, bekar/eşinden ayrı-boşanmış olmanın ve kamu sektöründe çalışıyor olmanın %1 anlam düzeyinde etkili olduğu görülmüştür. Buna göre cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre “hayır” deme olasılığının “evet” deme olasılıklarından 1.892 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Medeni durum açısından bakıldığında ise bekar/eşinden ayrı-boşanmışların evlilere göre hayır deme olasılıklarının evet deme olasılıklarından 0,576 kat daha az olduğu, çalışılan işin statüsü bakımından ise kamuda çalışanların çalışmayanlara göre hayır deme olasılıklarının evet deme olasılıklarına göre 2,564 kat daha fazla olduğu görülmüştür. Bu tahmin bulguları; evrensel temel gelir fikrine erkeklerin kadınlara göre ve kamuda çalışanların çalışmayanlara göre daha olumsuz baktıklarına buna karşın bekar/eşinden ayrı-boşanmışların evlilere göre daha olumlu baktıklarına işaret etmektedir.

Öte yandan “Toplumdaki 18 yaş üzerindeki her bir bireye devlet tarafından düzenli aralıklarla (aylık) sabit bir miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini mantıklı buluyor musunuz?” sorusu için “kararsızım” kriterinin tercihinde ise sadece “26-40” yaş aralığında olma kriterinin etkili olduğu görülmektedir. Buna göre 26-40 yaş kategorisinde olanların “19-25” yaş

grubuna göre kararsızım deme olasılıkları evet deme olasılıklarına göre %10 anlam düzeyinde 2,303 kat daha fazladır. Diğer bir ifadeyle işgücü piyasalarında aktif olarak bulunma olasılığı 19-25 yaş aralığında yer alan üniversite çağındaki genç nüfusa göre nispeten daha fazla olan 26-40 yaş grubunun, evrensel temel gelire yönelik algılarının daha belirsiz olduğu görülmektedir.

Son olarak Tablo 5'te katılımcıların evrensel temel gelire ilişkin genel bilgilerinin sorgulandığı anketin üçüncü bölümünün istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Evrensel Temel Gelir Tutumları

	Evet n (%)	Hayır n (%)	Kararsız n (%)
Toplumun her kesimine eşit miktarda, düzenli aralıklarla, herhangi bir koşul aranmaksızın ödeme yapılmasının gelir eşitsizliğini azaltacağını düşünüyorum	219 (43,5)	206 (40,9)	79 (15,7)
Gelir garantimin olması eğitimime daha fazla zaman ve kaynak ayırmamı sağlar.	447 (88,7)	32 (6,3)	25 (5)
Gelir garantimin olması kültürel ve sosyal gelişimime daha fazla zaman ve kaynak ayırmamı sağlar.	468 (92,9)	17 (3,4)	19 (3,8)
Gelir garantimin olması bir işte çalışma motivasyonumu artırır.	428 (84,9)	41 (8,1)	35 (6,9)
Gelir garantimin olması mevcut işimden ayrılıp başka işe girmem konusunda beni cesaretlendirir.	404 (80,2)	56 (11,1)	44 (8,7)
Gelir garantimin olması daha çok ilgi duyduğum bir alanda eğitim almamı sağlar.	470 (93,3)	18 (3,6)	16 (3,2)
Gelir garantim olsaydı bir işte çalışmazdım.	74 (14,7)	355 (70,4)	75 (14,9)
Gelir garantim olsa da daha çok gelir elde edip yaşam standartımı yükseltmek için çalışmaya devam ederdim.	435 (86,3)	33 (6,5)	36 (7,1)
Gelir garantim olsa da mesleğimin getirdiği statü sebebiyle çalışmaya devam ederdim.	402 (79,8)	46 (9,1)	56 (11,1)
Gelir garantim olsa da sosyalleşmek için çalışmaya devam ederdim.	435 (86,3)	36 (7,1)	33 (6,5)
Gelir garantim olsa da topluma faydalı olmak için çalışmaya devam ederdim.	434 (86,1)	38 (7,5)	32 (6,3)
Gelir garantim olsaydı kendi işimi kurardım ya da yeni bir girişimde bulunurdum.	375 (74,4)	64 (12,7)	65 (12,9)
Gelir garantim olsaydı aileme daha çok zaman ayırmak için çalışmayı bırakırdım.	129 (25,6)	278 (55,2)	97 (19,2)
Temel gelir uygulamasına geçildiği takdirde herhangi bir işte çalışmak istemeyen bireylerin bütçeye yük olacağını düşünüyorum.	311 (61,7)	103 (20,4)	90 (17,9)
Temel gelir uygulamasına geçildiği takdirde herhangi bir işte çalışmak istemeyen bireylerin yerine daha çok isteyen kişilerin işe girmesinin verimliliği artıracağını düşünüyorum.	340 (67,5)	74 (14,7)	90 (17,9)
Temel gelir uygulamasının toplumsal refahı artıracığını düşünüyorum.	351 (69,6)	81 (16,1)	72 (14,3)

	Evet n (%)	Hayır n (%)	Kararsız n (%)
Temel gelir uygulamasının insanların çalışma motivasyonunu azaltacağını düşünüyorum.	194 (38,5)	215 (42,7)	95 (18,8)
Temel gelir uygulamasının kadınlar ve dezavantajlı gruplar (çocuklar, yaşlılar, engelliler) açısından faydalı olacağını düşünüyorum.	433 (85,9)	38 (7,5)	33 (6,5)

Not: Tüm sorular için kümülatif toplam N=504 kişidir.

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 5 incelendiğinde; evrensel temel gelir gibi bir garantilerinin olması durumunda kişiler eğitimlerine (%88,7), kültürel ve sosyal gelişimlerine (%92,9) daha fazla zaman ve kaynak ayıracıklarını, daha fazla ilgi duydukları bir alanda eğitim alacaklarını (%93,3), kendi işini kurup yeni bir girişimde bulunma isteklerinin artacağını (%74,4) ve mevcut işlerinden ayrılıp başka işe girme konusunda cesaretleneceklerini (%80,2) belirtmiştir. Ayrıca katılımcılar böyle bir gelir garantisinin olması durumunda daha çok gelir elde edip yaşam standardını yükseltmek (%86,3), mesleğinin getirdiği statüyü korumak (%79,8), topluma faydalı olmak (%86,1) veya sosyalleşmek (%86,3) gibi güdülerden dolayı bu uygulamanın çalışma motivasyonunu artıracığını (%84,9) vurgulamıştır. Fakat katılımcıların yarısından azı bu uygulamanın gelir eşitsizliğini azaltacağı (%43,5) fikrini desteklemektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu temel gelir uygulamasının kadınlar ve dezavantajlı gruplar (çocuklar, yaşlılar, engelliler) açısından faydalı olacağını (%85,9) düşünmektedir. Kısaca ortaya çıkan tablo evrensel temel gelir uygulamasına geçildiği takdirde bu durumun çalışma isteğini azaltmayacağı bunun yerine kişilerin daha çok istedikleri ve ilgi duydukları alana yönelebilecekleri, sosyal ve kültürel gelişimlerine daha fazla önem verecekleri yönündedir. Öte yandan genel olarak bu uygulamanın kadınlar ve dezavantajlı gruplar (çocuklar, yaşlılar, engelliler) açısından faydalı olacağı düşünülse de gelir eşitsizliğini azaltma noktasında başarılı olabileceğine şüpheyle yaklaşılmaktadır.

Katılımcıların bazıları sorulardan bağımsız olarak fikirlerini de belirtmiştir. Bu çerçevede üzerinde en çok durulan hususlar; evrensel temel gelir uygulamalarının gelir eşitsizliği, enflasyon gibi yapısal sorunlar başta olmak üzere pek çok alanda başarılı olabilmesi için politika yapımcılar tarafından gerek finansman gerekse harcama yapısı olarak çok boyutlu bir şekilde ele alınması ve doğru politikalarla desteklenmesi gerektiğidir. Genel olarak bu tarz bir politikanın toplumda refah düzeyinin artmasının yanında eğitim, spor ve sanatsal gelişmelere de fazlasıyla katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu noktada ortaya çıkan toplumsal beklenti evrensel temel gelir politikasının orta vadede toplumun tüm kesimlerini kapsayamasa de en azından özellikle dezavantajlı konumdaki kadın ve çocukların önceliklendirilmesi yönündedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Türkiye’de evrensel temel gelire yönelik algıyı ortaya koyabilmek adına hazırlanan anket ile Türkiye İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması temelinde düzey-1’e tekabül eden 12-NUTS bölgesine ulaşılması hedeflenmiştir. 504 katılımcıdan oluşan çalışma grubuna; “Toplumdaki 18 yaş üzerindeki her bir bireye devlet tarafından düzenli aralıklarla (aylık) sabit bir miktarda karşılıksız ödeme yapılması fikrini mantıklı bulup bulmadıkları” sorusu yöneltilmiştir. Buna dayanarak evrensel temel gelire yönelik tutumun temel sosyo-demografik özellikler olan yaş, cinsiyet, yaşanılan bölge, medeni durum, eğitim düzeyi, iş/iş yeri statüsü ve aylık hane gelirine göre farklılık gösterip göstermediği multinominal lojistik regresyon analizi ile ampirik olarak analiz edilmiştir.

Analizlerde evrensel temel gelirin uygulanabilirliğine yönelik olumlu algı yani “evrensel temel gelir fikrini mantıklı buluyor musunuz” sorusuna “evet” kriteri, temel kategori olarak seçilmiştir. Bu çerçevede evet kriteri ile karşılaştırılacak olan “hayır” kriterinin tercihinde sosyo-demografik faktörlerden erkek olmanın, bekar/eşinden ayrı-boşanmış olmanın ve kamu sektöründe çalışıyor olmanın %1 anlam düzeyinde etkili olduğu görülmüştür. Buna göre cinsiyet açısından erkeklerin kadınlara göre “hayır” deme olasılığının “evet” deme olasılığından 1,892 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Medeni durum açısından bakıldığında bekar/eşinden ayrı-boşanmışların evlilere göre hayır deme olasılıklarının evet deme olasılıklarından 0,576 kat daha az olduğu, çalışılan işin statüsü bakımından ise kamuda çalışanların çalışmayanlara göre hayır deme olasılıklarının evet deme olasılıklarına göre 2,564 kat daha fazla olduğu görülmüştür. Bu tahmin bulguları; evrensel temel gelir fikrine erkeklerin kadınlara göre ve kamuda çalışanların çalışmayanlara göre daha olumsuz, buna karşın bekar/eşinden ayrı-boşanmışların evlilere göre daha olumlu baktıklarına işaret etmektedir. Buna karşın evet ile kıyaslandığında kararsızım deme olasılığının 26-40 yaş kategorisinde “19-25” yaş kategorisine göre %10 anlam düzeyinde 2,303 kat daha fazla olduğu görülmektedir.

Öte yandan çalışmamızda “gelir garantim olsaydı bir işte çalışmazdım” ifadesine katılanların oranı %14,7 iken katılmayanların oranı %70,4; kararsızların oranı ise %14,9 düzeyinde dağılım sergilemiştir. Aynı zamanda “temel gelir uygulamasının insanların çalışma motivasyonunu azaltacağını düşünüyorum” ifadesine katılanların oranı %38,5 iken katılmayanların oranı %42,7; kararsızların oranı ise %18,8 düzeyinde dağılım sergilemiştir. Bu bulgular ülkemizde evrensel temel gelir uygulamasına geçilseydi bireylerin çoğunun çalışma motivasyonlarını kaybetmeyeceklerini düşündüğünü ancak aynı tutumu diğer bireylerin sergileyeceğine aynı düzeyde güven duymadıklarını göstermektedir. Ayrıca katılımcılar genel olarak temel gelir uygulamasının toplumsal refahı artıracığını düşünseler de (evet:351 kişi, %69,6; hayır:81 kişi, %16,1; kararsızım: 72 kişi, %14,3) gelir eşitsizliğinin azalacağı noktasında çok da hemfikir değildir (evet:219 kişi, %43,5; hayır:206

kişi, %40,9; kararsızım:79 kişi, %15,7). Buna karşın katılımcıların belirttiği üzerinde uzlaşılan bir diğer husus ise temel gelir ve benzer bir uygulamanın kadınlar ve dezavantajlı gruplar (çocuklar, yaşlılar, engelliler) açısından faydalı olacağı yönündedir. Bu bulgular, sosyal yardım politikalarının tasarlanması ve uygulanmasında toplumsal cinsiyet ve sosyal dezavantaj gibi hususların dikkate alınarak daha etkin politikalar geliştirilmesi gerektiğine işaret etmesi bakımından önemlidir.

Kısacası teknoloji çağının ve yapay zekâ sistemlerinin her alanda başat rol oynadığı yeni dünya düzeninde gerek insanların sosyal ve kültürel yaşantısında gerekse işgücü piyasalarında büyük bir dönüşüm olduğu ve de olmaya devam edeceği yadsınamaz bir gerçektir. Bu durum gerek ulusal gerekse küresel düzlemde alternatif sosyal refah programı arayışlarını hızlandırmıştır. Evrensel temel gelir uygulaması da bu noktada tartışılan ve öne çıkan politika önerilerinden biridir. Türkiye açısından söz konusu endişeler de dikkate alınarak değerlendirildiğinde, evrensel temel gelirin tüm bileşenlerini tam anlamıyla karşılayan bir politikanın uygulanması yakın gelecekte mümkün görünmemektedir. Çünkü evrensel temel gelirin finansmanı ve bütçeye maliyeti oldukça yüksektir. Türkiye gibi halihazırda bütçe açığı olan ülkelerde sürdürülebilir bir finansman kaynağı bulunamaması bütçe açığını daha da artıracaktır. Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından evrensel temel gelirin maliyetini hesaplamaya dönük olarak yapılan çalışmada Türkiye için; tüm bireylere yoksulluk sınırı miktarında ödeme yapılmasını öngören birinci senaryonun maliyetinin GSYH’nin %25,1’i kadar olacağı tahmin edilmektedir. Yetişkinlere yoksulluk sınırının tamamı, 15 yaş altı çocuklara ise yarısı kadar transfer yapılmasını öngören ikinci senaryoda ise Türkiye için maliyetin GSYH’nin %21,9’u kadar olacağı tahmin edilmektedir (Ortiz vd., 2018). Bu rakamlar Türkiye’de tam anlamıyla bir evrensel temel gelir politikası yürütmenin zorluğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Evrensel temel gelirin devreye sokulacak pilot uygulamalarla ve yapılacak fayda maliyet analizleriyle aşama aşama topluma entegre edilmesi daha akılcı olacaktır. Böylelikle evrensel temel gelir uygulamasına dönük özellikle finansman problemi başta olmak üzere yaratabileceği enflasyon baskısı, gelir eşitsizliği gibi hususlar da ayrıntılı olarak gözetilerek politikalar sunulması oluşabilecek maliyetlerin faydaların önüne geçmesine engel olacaktır. Evrensel temel gelirin finansmanı dolaylı vergiler aracılığıyla sağlanırsa vergi yükü marjinal tüketim eğilimi yüksek olan düşük gelirli bireylere yansiyarak harcanabilir gelirden azalma meydana getirecektir. Bu durum evrensel temel gelir politikasının amacıyla çelişmektedir. Evrensel temel gelirin finansmanı noktasına dolaylı vergilerden ziyade doğrudan vergilerin esas alınması önemlidir. Öte yandan vergiler yerine borçlanmaya başvurulması da durumu değiştirmeyecektir. Bu yüzden evrensel temel gelirin finansmanı noktasında ulaşılmaz amaçlanan hedeflerle çelişmemek adına gelir dağılımını bozmayacak bir finansman aracının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Buna karşın varlık fonlarının güçlü olduğu ülkelerde evrensel temel gelirin bu

fonlar aracılığıyla finanse edilmesi mümkündür. Bu sayede toplumsal mirastan herkesin eşit ve adil bir pay alması da sağlanmış olacaktır. Ancak bunlar birer politika önerisi olmakla birlikte evrensel temel gelirin finansmanı ilerdeki çalışmaların konusunu oluşturabilmektedir.

Kaynakça

- Acemoğlu, D. (2019), “Why Universal Basic Income is a Bad Idea?”, *Project Syndicate*, <https://www.project-syndicate.org/commentary/why-universal-basic-income-is-a-bad-idea-by-daron-acemoglu-2019-06> (Erişim Tarihi: 24.10.2023)
- Angelov, I. (2023), “Income Inequality in Relation to Universal Basic Income”, *Available at SSRN 4558320*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4558320 (Erişim Tarihi: 20.09.2023)
- Bastagli, F. (2019), “Universal Basic Income and Work”, *Exploring Universal Basic Income*, 99, https://elibrary.worldbank.org/doi/10.1596/978-1-4648-1458-7_ch3 (Erişim Tarihi: 29.09.2023)
- Begg, C.B. ve Gray, R. (1984), “Calculation of Polychotomous Logistic Regression Parameters Using Individualized Regressions”, *Biometrika*, 71(1), 11-18.
- Beken, H.G. (2020), “21. Yüzyılda (Evrensel) Temel Gelir Tartışmaları”, *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 42(2), 180-201.
- Bidadanure J.U. (2014), *Basic Income Versus Basic Capital: A Temporal Perspective, in Treating Young People as Equals: Intergenerational Justice in Theory and Practice*, PhD Thesis, Univ., York, York, UK
- Bidadanure, J.U. (2019), “The Political Theory of Universal Basic Income”, *Annual Review of Political Science*, 22, 481-501.
- Bregman, R. (2016), *Utopia for Realists: How We can Build the Ideal World*, The Correspondent.
- Chancel, L., Piketty, T., Saez, E. ve Zucman, G. (Ed.) (2022), “World Inequality Report 2022”, *Harvard University Press*.
- Clark, C. ve Kavanagh, C. (1996), “Basic Income Inequality, and Unemployment: Rethinking the Linkage Between Work and Welfare”, *Journal of Economic Issues*, 30(2), 399-406.
- Conesa, J.C., Li, B. ve Li, Q. (2023), “A Quantitative Evaluation of Universal Basic Income”, *Journal of Public Economics*, 223, 104881.
- Coote, A. ve Yazıcı, E. (2019), “Universal Basic Income: A Report for Unions”, *Public Services International*.
- De Wispelaere, J. ve Stirton, L. (2004), “The Many Faces of Universal Basic Income”, *The Political Quarterly*, 75(3), 266-274.
- Didinmez, İ. (2022), "Evrensel Temel Gelir Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme", O. Avcı ve S. Saygın (Dü) içinde, Maliye Alanında Güncel Araştırmalar, Bursa: EKİN Basım Yayın Dağıtım, 1-18.

- Elster, J. (1986), “Comment on Van der Veen and Van Parijs”, *Theory & Society*, 15(5), 709-721.
- Ford, M. (2018), *Robotların Yükselişi: Yapay Zekâ ve İşsiz Bir Gelecek Tehlikesi*, Duran, C., (Çev.), İstanbul: Kronik Yayınevi.
- Francesse, M. ve Prady, D. (2018), “Universal Basic Income: Debate and Impact Assessment”, *International Monetary Fund*, <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2018/12/10/Universal-Basic-Income-Debate-and-Impact-Assessment-46441> (Erişim Tarihi: 29.09.2023)
- Gentilini, U., Grosh, M., Rigolini, J. ve Yemtsov, R. (2019), *Exploring Universal Basic Income: A Guide to Navigating Concepts, Evidence, and Practices*. World Bank Publications.
- Ghatak, M. ve Maniquet, F. (2019), “Universal Basic Income: Some Theoretical Aspects”, *Annual Review of Economics*, 11, 895-928.
- Guerendiain-Gabás, I., Gil de Montes, L., Bobowik, M. ve Arnosó-Martínez, M. (2024), “Support for Unconditional Basic Income in Spain: A Materialist or Post-Materialist Issue?”, *Political Psychology*, 45, 455-473.
- Greenstein, R. (2017), “Commentary: Universal Basic Income may Sound Attractive but, if it Occurred, Would Likelier Increase Poverty than Reduce It”, *Center on Budget and Policy Priorities (CBPP)*, 18, 1-5.
- Groot, L. (2004), “Basic Income and Unemployment”, L. Groot (Dü) içinde, *Basic Income, Unemployment and Compensatory Justice* (69-91), Springer Science & Business Media.
- Grose, T.K. (2017), “Replaced by Machines”, *ASEE Prism*, 26(7), 30.
- Hosmer, D., Lemeshow, S. ve Sturdivant, R. (2013), *Applied Logistic Regression*, Canada: Wiley&Sons Publications.
- Hoynes, H. ve Rothstein, J. (2019), “Universal Basic Income in the United States and Advanced Countries”, *Annual Review of Economics*, 11, 929-958.
- Kahvecioğlu, F. ve Çakmak, U. (2022), “Evrensel Temel Gelir ve Türkiye’de Uygulanabilirliği Üzerine Analizler”, *Sosyal Güvence* (20), 623-659.
- Kaya, Ş.M. (2019), “Türkiye’de Bir Sosyal Harcama Olarak Evrensel Temel Gelir Uygulaması”, *Politik Ekonomik Kuram*, 3(1), 129-149.
- Korkmaz, Ö. (2021), *Multinomial Logit ve Probit Modelleri*, E. Çağlayan Akay ve Ö. Korkmaz (Dü) içinde, *Sağlık Verileri ile Uygulamalı Mikroekonometri*, İstanbul: Der Yayınları, 223-261.
- Leff, B.M. (2019), “EITC for All: A Universal Basic Income Compromise Proposal”, *Wash. & Lee J. Civ. Rts. & Soc. Just.*, 26, 85-145.
- Long, J.S. ve Freese, J. (2006), *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata (Vol. 7)*, Stata Press.
- Mays, J. (2020), *Basic Income, Disability Pensions and the Australian Political Economy: Envisioning Egalitarian Transformation, Funding and Sustainability*, New York: Springer.
- McDonough, B. ve Morales, J.B. (2019), *Universal Basic Income*, Routledge.

- McGahey, R. (2018), *14. Universal Basic Income and the Welfare State*, The Welfare State Revisited, Edited by José Antonio Ocampo and Joseph E. Stiglitz, New York Chichester, West Sussex: *Columbia University Press*, 316-336, <https://doi.org/10.7312/ocam18544-017>
- Minsky, H. (1969), *The Macroeconomics of a Negative Income Tax*, Hyman P. Minsky Archive, 429, https://digitalcommons.bard.edu/hm_archive/429/ (Erişim Tarihi: 17.09.2023)
- Murat, G. ve Şengül, B. (2023), “Yapay Zekânın İstihdama Yönelik Etkileri: Bir Sosyal Politika Önlemi Olarak Evrensel Temel Gelir”, *In Journal of Social Policy Conferences*, 85, 199-213.
- Ortiz, I., Behrendt, C., Acuña-Ulate, A. ve Anh, N.Q. (2018), “Universal Basic Income Proposals in Light of ILO Standards: Key Issues and Global Costing”, *Available at SSRN 3208737*.
- Painter, A. ve Thoung, C. (2015), *Creative Citizen, Creative State: The Principled and Pragmatic Case for a Universal Basic Income*, London: RSA.
- Rossetti, F., Roosma, F., Laenen, T. ve Abts, K. (2020), “An Unconditional Basic Income? How Dutch Citizens Justify their Opinions About a Basic Income and Work Conditionality” *Journal of International and Comparative Social Policy*, 36(3), 284-300.
- Sapmaz, H. (2022), “Evrensel Temel Gelirin Türkiye’de Uygulanabilirliği”, *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7(4), 25-35.
- Schumpeter, J.A. (2003), *Capitalism, Socialism & Democracy with a New Introduction by Richard Swedberg*, London and New York: George Allen & Unwin (Publishers).
- Schumpeter, J.A. (2012), *The Theory of Economic Development with a New Introduction by John E. Elliott*, Cambridge: Harvard University Press.
- Standing, G. (2017), *Basic Income: And How We Can Make It Happen*, Pelican Books.
- Tcherneva, P.R. (2019), “The High Costs of UBI are not Financial: They are Real”, *Eastern Economic Journal*, 45(2), 327-330.
- Van Parijs, P. (1995), *The Highest Sustainable Basic Income’, Real Freedom for All: What (if Anything) Can Justify Capitalism?* (Oxford, 1997; online edn, Oxford Academic, <https://doi.org/10.1093/0198293577.003.0003> (Erişim Tarihi: 13.12.2023)
- Van Parijs P. (2000), *A Basic Income for All*, <https://www.bostonreview.net/forum/ubi-van-parijs/> (Erişim Tarihi: 01.09.2023)
- Van Parijs, P. (2018), “Basic Income and Social Democracy”, A. Downes ve S. Lansley (der.), *It’s Basic Income: A Global Debate* içinde, Bristol: Policy Press, 118-122.

- Van Parijs, P. ve Vanderborght, Y. (2017), *Basic Income: A Radical Proposal for a Free Society and a Sane Economy*, Harvard University Press, <http://www.jstor.org/stable/j.ctv253f7wq> (Erişim Tarihi: 13.12.2023)
- Washington, S., Karlaftis, M. ve Mannering, F. (2003), *Statistical and Econometric Methods For Transportation Data Analysis*, Boca Raton FL: CRC Press.
- Wells, C.S. ve Hintze, J.M. (2007), “Dealing with Assumptions Underlying Statistical Tests”, *Psychology in the Schools*, 44(5), 495-502.
- Winderquist, K., Noguera, J.A., Vanderb, Y. ve Wispelaere, J.D. (2013), “Basic Income: An Anthology of Contemporary Research”, Chichester: Wiley.
- World Population Review (2023), *Countries with Universal Basic Income*, <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-with-universal-basic-income> (Erişim Tarihi: 12.12.2023)
- Wright, E. (2002), *Basic Income, Stakeholder Grants, and Class Analysis*, Real Utopias Project conference on “Rethinking Redistribution” University of Wisconsin. <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/19081615.pdf> (Erişim Tarihi: 29.09.2023)
- Yang, A. (2018), *The War on Normal People: The Truth about America's Disappearing Jobs and Why Universal Basic Income is Our Future*, Hachette UK.